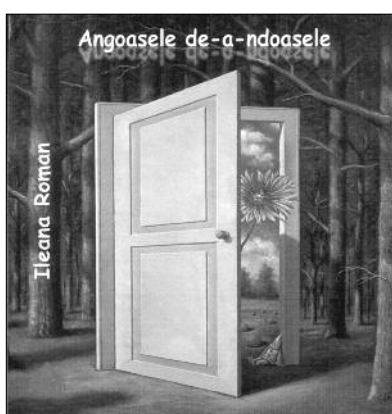

Ioana Dinulescu

Au ieșit iar poemele din sertar

La o vârstă pe care alții, mai puțin înzestrați de la natură, o consideră cea a retragerii din Cetate și a abandonului proiectelor tinereții, poeta Ileana Roman rămâne motorul viu, dinamic al vieții literare mehedințene. Autoare a numeroase cărți de poezie (enumăr aici doar volumul de debut, *Nașterea Zeitei*, 1968, volumul *Vărsătorul de piatră și Noaptea belletriste*, 2004), a unui roman construit cu migală de orfevru, *Feminariu*, apărut sub egida Editurii *Cartea Românească*, lector: Mircea Ciobanu, dar și a mai multor cărți documentare (una despre Insula Ada Kaleh, alta despre *Țiganii noștri*, alta despre bisericile de lemn din nordul județului Mehedinți și un laborios *Dicționar turistic-cultural*), Ileana Roman este un spirit tânăr, neliniștit și constructiv, în ciuda numeroaselor piedici pe care, din păcate, tocmai confrății săi severineni, ar fi trebuit să le netezească, nu să le înalțe. Poeta este, din punctul meu de vedere definit la capătul a mai mult de trei decenii de când o cunosc și o prețuiesc, un reper cultural fundamental pe harta contemporană a acelei părți de lume și de țară, străbătută și vegheată de apele generoase ale multimilenarului Donaris.

Cartea pe care o am în față și ale cărei meandre lirice încerc să le deslușesc pentru a vi le prezenta și domniilor-voastre în lumina pe care o merită, poartă un titlu derutant pentru cei obișnuiți cu titluri lacrimogene. Se numește *Angoasele de-a-ndoasele* și a apărut sub egida Editurii *Prier*.

Trecând peste aceste considerente de ordin general, să revenim la noul volum de poezie al Ilenei Roman, apărut în luna aprilie anul trecut și lansat la Sala Oglinzilor a Uniunii Scriitorilor din România. Voi începe prin poemul de la pagina 84, intitulat *Poem despre poeme*. Este un dialog între poet și textele sale, acestea din urmă metamorfozate în ființe vii,

ieșind din sertarele unde zac de mai mulți ani și luându-și la rost autorul care le-a ținut în bezna și nu s-a îngrijit să le scoată în lumina tiparului: *Mai târziu, când târziul nu mai are răbdare/ și dă buzna ca bezna / au ieșit iar poemele din sertar, scârbite, / coclite de tăceri bătrâne. / Un poem a ieșit în față și m-a luat la fix/ vorbea deja cu â din a / până când)...*

Textul te duce cu gândul la relația Pygmalion – Galatea și, în stricta noastră contemporaneitate, la eseul Irinei Mavrodin *Mâna care scrie*. Un alt poem în cuprinsul căruia scriitoarea, cu nesfârșită tandrețe, se confundă cu personajul evocat este *Contesa: Era o cătea lungă, înaltă și neagră/ neagră luci de albea noaptea în juru-i, / curtea unde sălășluia, locul pe unde trecea, / chiar și umbra ei era mai albă decât ea*, pentru ca, în final, textul să-și dezvăluie singur înțelesurile diafane: *Atunci l-am întrebat pe taică-meu de ce/ a dat numele Contesa la o cătea, și el a spus: / Când eram prin clasa a șasea / am citit o carte în care era vorba / despre o contesă grozav de frumoasă. / Avea pielea albă și sticlea și aburea/ purta un colan negru încrustat cu păianjeni de aur.../ Zece bărbați au murit în duel pentru ea.*

Uroboros este un motiv care revine de mai multe ori în carte. Șarpele mitologic autodevotor, simbol al unei nesfârșite spirale a început/sfârșitului este un fel de oglindă în care poeta se confruntă cu neînțelesurile cosmice, cu universul în care omul este doar un firicel de nisip răsfațat în clepsidra lui Dumnezeu: *...și zice:/Eu impac binele cu răul, veninul meu este și leacul / dar văd că nu vrei să te mușc. (...) Întind palmele și-i ating pielea de argint viu, / el întoarce capul și își scapără limbile pe mâinile mele, / mușcă încet și linge ca de păcate sângele, rănișoarele / cu o sută de limbi umede și reci.*

Un poem în care economia lexicală își dă mână cu semnificațiile existențiale este cel intitulat *Golul* și pe care îl voi cita în cele ce urmează în întregime: *Sunt singură, atât de singură / încât mă rog de ușă să scârțâie cumva./ Se deschide, se deschide. / Încet, tot mai încet ca nesfârșirea / și nimic nu e mai pustiitor / decât golul ce se cască din afară.*

Evoluând cu dezinvoltură ca o lebădă când neagră, când albă, printre cuvinte de fiecare zi și altele cu o mare încărcătură simbolică, alintându-se și alintându-și textele ca pe niște fii sau nepoți mult-iubiți, Ileana Roman, este, în opinia mea de vechi și talentat cititor de poezie, o scriitoare ale cărei cărți s-ar învecina în biblioteci ideale cu cele ale lui Șerban Foarță și Emil Brumaru. Dixit!

Literatura dintre Prut și Nistru

Un roman al cortinelor politice ridicate

Pentru mine, romanul de debut al lui Petru Bogatu *Funia împletită în trei* (Chișinău, Tipografia Centrală, 2012) n-a constituit o noutate absolută. Cunoscutul analist politic de la Chișinău face un jurnalism de investigație în care diagnosticul clar și pertinent este străbătut de o viguroasă fibră scriitoricească. Subtil cunoscător și comentator al realităților politice de la noi dar și din afară, Petru Bogatu acoperă o nișă nouă în literatura de la noi, oferindu-ne, cum era de așteptat, un thriller impresionant, în care backgroundul politic este încins de intrigi polițiste. Romanul debutează cu informații ce țin de istoria recentă a Republicii Moldova și de interesele marilor puteri în această zonă strategică. Protestele de la 7 aprilie 2009, asasinatle produse în zonele de conflict transnistrean și alte nuclee epice de interes comun sunt antrenate de autor în scenarii extrem de complexe și labirintice ale forțelor politice internaționale. Faptul că acestea sunt reale sau doar un produs al imaginației scriitorului contează mai puțin de vreme ce din ele derivă semnificații deosebite, posibile dezlegări de enigme politice la scară largă. Republica Moldova este implicată în politicile internaționale secrete, care o proiectează într-un spațiu al totului posibil. Dintr-o perspectivă proaspătă, documentată din abundență cu informații din culisele politicii, autorul pune pe tapet un posibil scenariu în care America își trimite aici spionii pentru a dejuca interesele abuzive ale Rusiei, surprinde rolul serviciilor secrete străine CIA, DEA, FSB, SVR etc. în regizarea politicii naționale a R. Moldova și în deciderea perspectivelor europene ale fostelor republici sovietice. Scriitorul cunoaște bine nu doar regulile vieții politice, dar și pe cele ale romanului polițist, întretinând viteza și spectaculozitatea narațiunii cu scene demențiale, curse contracronometru, înlăturări neverosimile de întâmplări și mult suspans. Palpitul și forța senzațională a tramei narative sunt asigurate și de personaje excepționale: Mircea Hanganu (locotinent-colonel de poliție), Marin Diaconu (procuror), Victor Rusanovschi, Radu Basarab (ziarist), Sorin Stroescu (jurist), care răstoarnă planuri de nimicire a forțelor proeuropene din R. Moldova și de joacă uneltiri secrete de rezonanță mondială.

Autorul evită literaturizările inutile, mizând pe evenimentialul în lanț. În roman Republica Moldova e transpusă pe un imens platou hollywoodian, în care se întâmplă cele mai neverosimile fapte. Spre exemplu, un agent moldovean CIA, Victor Rusanovschi, fură pentru americani informații rusești ultrasecrete. Stickul cu planul codificat al operațiunilor speciale ale FSB-ului ajunge la Chișinău, dar la o

altă destinație decât cea prevăzută, întrucât ofițerul Rusanovschi este omorât pe drum. În ultima clipă, acesta aruncă stickul într-o cutie poștală, care se dovedește a fi a unei tinere, Ilinca. De aici surprizele nu mai conțin. Femeia este vânată de o structură a SIS-ului moldovenesc vasală Rusiei. O verișoară, aflată în acel moment în casă, este imediat omorâtă din cauza asemănării fizice cu Ilinca. În același concurs de împrejurări, este omorâtă și o bătrână de care Ilinca îngrijea. Îngrozită, fata îl sună pe Stroiescu, prietenul ei avocat, și într-o cursă contracronometru aceștia încearcă să se salveze de asasinii care le calcă pe urme. Vânătoarea celor doi tineri implică acte teroriste, demersuri dubioase de anvergură internațională, killeri gata să ucidă cu sânge rece. În sfârșit, tinerii scapă cu viață, aproape în mod miraculos, iar stickul ajunge la Maximilian, directorul SIS-ului moldovenesc, deconspirându-se astfel planurile secrete ale Moscovei în legătură cu Moldova.

Romanul satisface setea de concret și verosimil, oferind posibile piste de elucidare a evenimentelor care ne-au marcat istoria, dar și setea de ficțiune a cetățeanului dezamăgit de anemia politică din Republica Moldova. Acestuia îi face bine să afle că printre sus-pușii de la noi ar putea fi personaje curajoase și superinteligente, de talia lui James Bond, capabile de sacrificiul personal pentru binele societății moldovenești. Dincolo de ficțiune, din roman transpare însă un adevărul indubitabil, și anume că sforile decizionale din Republica Moldova sunt trase din culise nevăzute și nebănuite uneori nici măcar de diriguitorii acestui stat. Destinul nostru e modelat de forțe terțe, de jucătorii din spatele frontului, cu bani și sprijin din exterior. O discuție a persoanelor din aripa infracționistă a SIS-ului moldovenesc confirmă această idee: „- La vedere se vor bate doi – opoziția și guvernarea –, iar va câștiga de pe urma acestui fapt cel de-al treilea. Adică noi.

Altfel zis, nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine nimereste.

Doar vulgului i se va părea că noi vom prelua puterea întâmplător, în urma unui concurs de împrejurări. În realitate avem mult de muncit ca să creăm această impresie”.

Deși enigmele se dezleagă în final, cortinele politice se ridică, iar forțele negative sunt scoase la rampă, autorul nu îndeamnă la acțiuni civice, nu propune soluții și nu operează cu patetisme și retorică patriotardă. Poate doar titlul și mottoul preluate din Ecclziastul sugerează o soluție, răsucind perspectiva romanului într-o interpretare creștină a solidarității și credinței: *Funia împletită în trei nu se rupe ușor...*

Autorul evită literaturizările inutile, mizând pe evenimentialul în lanț. În roman Republica Moldova e transpusă pe un imens platou hollywoodian, în care se întâmplă cele mai neverosimile fapte.

CRONICI

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

ÎNTR-O TABĂRĂ DE PICTURĂ

*„Parcă ieri mai era dimineață,
oare-n valuri și-acuma-i doar nor.
Sunt o pasăre singură-n ceață
și abia mai știu dacă zbor...”*

(Cezar Baltag)

Așa cum spuneam acum două luni, o parte a boemei piteștene, prin mijlocirea pictorilor Gh Pantelie și Ion Pantilie, s-a bucurat de frățietatea unor literați și pictori din Capitală. Unul dintre pictorii care veneau pe aici a fost Horea Mihai, fratele mai mare al poetului Ion Horea. Prima mea întâlnire cu dânsul s-a petrecut prin 1980. Aflasem câte ceva despre pictor, prin grația dlui Pantelie, văzusem și câteva reproduceri ale unor lucrări, în cataloage de expoziții; dar, după cum se știe, reproducerile nu ajută decât într-o mică măsură la perceperea corectă a unei opere de artă. La prima întâlnire cu pictorul Horea Mihai mai mult am tăcut, cum era și firesc – eram destul de tânăr și nepregătit să vorbesc în adunările celor cu știință de carte și mai vârstnici, pe de o parte. Pe de altă parte, dl Pantelie îi făcuse pictorului un portret de cuvinte cum numai domnia sa știa, așa că eram aproape

MIHAI HOREA
în atelierul pictorului Murivale

complexat! La chip, Dl Horea aducea cu Mircea Eliade și asta m-a fascinat peste măsură. Deși era cel mai în vârstă, experimentat și îndrituit să conducă dialogul, pictorul tăcea, își asculta companiile cu o curiozitate aproape mistică și intervenea rar, delicat, dar concis. Țin minte că discuția fusese axată de dl Pantelie pe legătura dintre artă și știință; această legătură era aproape o obsesie a Dânsului și, în timp, aveam să-l surprind mai mereu preocupat de ea, cum fusese și prietenul său Daniel Turcea, poetul, înainte de a deveni mistic – este de notorietate obsesia acestuia pentru Entropia statistică a lui Boltzmann. Multe s-au discutat – despre literatură, pictură, fizică, medicină – și tot multe nu am înțeles! La un moment dat, Dl. Horea a spus: „Să conchidem așa cum ne-a spus Pascal: „Tu nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit deja”. Apoi, pictorul a poftit să meargă prin grădina casei și m-a rugat să-l însoțesc. Ne-am plimbat în tăcere printre cele câteva rânduri de porumb care abia legase rod. Privea și pipăia plantele, melancolic... M-a privit de câteva ori și m-a rugat să-l iert pentru că tace. Peste câteva luni l-am întâlnit în București, aproape de Biserica Crețulescu. M-a invitat la atelierul său, într-un bloc aflat pe strada Eforie, lângă Cinemateca. De cum am intrat am fost captivat de tablourile sale nonfigurative, abstracte, dar care te atrăgeau cu o căldură a culorii, parcă venită din ziua cea dintâi. Mi-am luat inima în dinți și l-am întrebat despre sine. Mi-a povestit cu modestie cum a plecat de acasă, de lângă părinții săi, țărani din Petea de Mureș, atras de pictură. A început studiile la București, în 1946, într-o vreme răvășită de istorie, cu Dărăscu, Ressu, Steriadi și le-a terminat târziu, în 1970, după întâlnirea cu

Mattis Teutsch și cu Alexandru Ciucurencu, adevăratul său maestru. Cu măsură, mi-a vorbit și despre greutățile pe care le-a întâlnit, despre absurdul perioadei proletcultiste... Vizita mea a durat mai puțin de două ore, dar mi-am amintit de ea, de-a lungul anilor, de sute de ori... Horea Mihai venea la Pitești în fiecare an, la pictorii Pantelie și Pantilie, iar dl Gică avea grijă să mă anunțe din vreme. De la o întâlnire la alta îl simțeam pe ilustrul musafir mai aproape de mine – se interesa de ce mai scriu și mai citesc, de cum o mai duc cu viața domestică. Devenise mai comunicativ și chiar a povestit, cu umor ardelenesc, întâmplări din îndepărtata lui copilărie și adolescență. În anul 1984, parcă, pictorul Ion Pantilie a organizat o tabără de pictură de șapte zile, undeva lângă Câmpulung, aproape de comuna Lerești, și a avut ideea „năstrușnică” să mă invite dimpreună cu actorul Cristian Tutză și eseistul Titus Maxus-Tită. După cum s-a dovedit, gândul acesta l-a avut pentru a mai anima viața pictorilor! Spre marea bucurie a mea și a lui Tită, organizatorul îl invitase și pe Dl. Horea, care a venit împreună cu soția. Dl Horea s-a bucurat mult când a dat cu ochii de Tită – la rândul-le, se cunoscuseră și pictorul îndrăgise tare mult modul insolit în care eseistul aborda temele de discuție. Eram cazați în căminul unei școli, cămin care avea o curte generoasă, cu un teren de fotbal destul de bun, la vederea căruia pictorii tineri au strigat de bucurie. Parcă-i văd pe tinerii plasticieni de atunci: Gheorghe Dobrică, frații Zoe, Cătălin Antonescu, Șerban Popescu, Mircea Bârloiu, Marin Ion, Cezar Marinescu. În grupul aflat în tabără se mai afla și un copil, de vreo 7-8 ani, Daniel, fiul lui Cristi Ionescu, viitorul secretar al facultății de pictură a Academiei Naționale de Arte, un copil care avea un haz nebun. Ne-am instalat dimineața. Pictorul Pantilie, cu umorul său inconfundabil, ne-a făcut un scurt „instructaj” de tabără: „Stimați colegi, vreme de șapte zile, aici vom picta genial, vom mânca pantagruelic, vom dormi ca urșii, ne vom și distra, vom bea câte ceva, doar cine merită, adică cine pictează, vom juca fotbal și, evident, va câștiga doar echipa în care joc eu! S-a înțeles?” Dând cu ochii de mine, de Tită și de Tutză, organizatorul ne-a zis: „Voi,ăștia trei, faceți ce vă taie capul, dar două lucruri să nu faceți: să nu-i perturbați peăștia de la pictură și să nu spargeți geamurile!” Actorul Tutză, care privea galeș casele de pe clinul muntelui din zare, a întrebat: „Iubite Maestre, da putem da o raită prin păduricea din preajma satului, să ajutăm fetele la scosul și căratul apei?” „Da, răspunde severul organizator, dar cu condiția să nu le lași grele!” La prânz aveam să constatăm că nu suntem singuri. Ne pregăteam să intrăm în sala de mese a cantinei, indicată de o bucătăreasă, când au apărut ca din senin vreo 15 tineri arabi. Au intrat în cea de-a doua sală de mese. Deasupra ușii de la intrare era o pancartă cu un text lung, scris cu litere arabe. A doua zi, Tită l-a întrebat pe puștiul Daniel ce scrie la intrarea în sala de mese a arabilor. Daniel răspunde fără să stea pe gânduri: „E simplu, Tită, dragă, scrie poftă bună!” Surprins plăcut de istețimea puștiului, Tită i-a zis acestuia: „Știi ce, nu fi obraznic, cum să scrii două cuvinte cu peste 200 de semne?”

Aproape toți eram curioși să știm ce este cu arabii, ce caută ei acolo? Aceștia serveau micul dejun cu mult înaintea noastră și dispăreau. Apăreau din senin la masa de prânz, apoi iar dispăreau, pentru a reapărea cu două ore înaintea cinei, ore în care jucau fotbal. O bucătăreasă ne-a spus că sunt sportivi, eu am crezut că sunt studenți practicanți la Uzinele ARO, altcineva a lansat ipoteza că sunt viitoare gărzi ale palestinianului Yasser Arafat! Seara primei zile

de tabără s-a prelungit până după miezul nopții – s-a băut, s-a discutat, s-a cântat și doar spiritul tutelar al lui Nelu Pantilie a mai făcut posibile câteva ore de somn. A doua zi, pe la ora nouă, am pornit cu pictorul Horea prin pădurea de pe piciorul muntelui din preajmă, după ce cu greu a reușit să-și descurajeze consoarta, care voia, zornivoie, să ne însoțească. Fără să ne dăm seama, tot mergând am ajuns într-un sat al comunei Lerești, la capătul căruia am dat de un cimitir. „Intrăm puțin?, m-a întrebat pictorul, un cimitir este ca o carte...” Am încuviințat și am intrat în spațiul etern. Spre surprinderea amândurora, aproape o jumătate a cimitirului era plină cu pietre funerare de marmură albă, roză și neagră, cu cavouri somptuoase, ca la oraș. La un moment dat întâlnim un cavou făcut din... sticlă! Dl Horea, uluit, m-a privit și mi-a zis: „Dragul meu, așa ceva n-am crezut că este cu puțință aici, în Muscel... E sărăcie, ce se petrece cu țaranul, de este așa de deșănțat în realitatea în care locuiește Dincolo?” Din uluială l-au scos doar niște gușteri verzi, care au început să mișune pe lespezile de piatră și de marmură... Ca din senin a apărut un bătrân cu un picior beteag. Ne-a dat binețe și ne-a întrebat ce-i cu noi pe acolo. L-am lămurit și dl Horea l-a întrebat de picior... Atât i-a trebuit moșului, că s-a și pornit să ne povestească despre cum a luptat aproape 10 ani împotriva bandelor de legionari, conduse de col. Arsenescu și Arnăuțoiu, în munți. „M-au împușcat în picior, tâlharii, a spus moșul, dar i-a terminat Securitatea! Văru'-miu e mare, e general la Marele Stat Major, îl cheamă Milea Vasile, ați auzit de el?” Am spus că nu, i-am urat de bine și am coborât la tabăra de pictură. Pe drum, Dl Horea avea o mină de om frământat, s-a oprit din mers și mi-a zis, neguros: „Vezi, dragul meu, aldeăștia au pus umărul la distrugerea țării...” „Mda, i-am răspuns, mai știu și eu câte ceva, de la bătrânii mei din sat, i-am răspuns.” Ajungem. Pierdusem prânzul! Pictorii jucau fotbal cu... arabii, căroră Tită le dădea „urechi” șiăștia cădeau unul după altul! Arabii erau nervoși, cu coatele julite, dar insistau! Tită era de neoprit, nici nu se mai juca pentru goluri, arabii încercau doar să se țină pe picioare, dar le era peste poate, amicul nostru îi fenta din poziții precare, din care se prăbușeau. Arabii erau furioși, Nelu Pantilie a simțit și, pentru a opri un scandal, a scos jucătorii de pe teren. Dl Gică Pantelie, aproape amuțit, i-a zis lui Tită: „Tită, ești un fenomen, pur și simplu am avut în fața ochilor „Scrisoarea a-III-a, creștinătatea dând piept cu islamul!”, Erai bun să joci în echipă cu Dobrin, nu ne-ar fi stat nimeni în față!” Peste alte două zile, arabii au poftit să mai joace o partidă de fotbal cu pictorii, dar „fără Șeitan”, adică fără diavol, au zis, arătând spre Tită! Multe și frumoase pățanii au fost în tabăra aceea... În penultima zi, dl Horea m-a întrebat: „Mergem să mai vedem trufia?” Am înțeles ce vrea să mai vadă, am zis că da și ne-am dus iar la cimitirul din sat, la cavoul de sticlă... Aproape an de an, dl Horea ne-a fost oaspete, până a venit 1990, an după care parcă ne-am risipit, devenind singurateci... Ultima întâlnire cu Dl Horea am avut-o în 1995. Mergeam cu Cezar Baltag spre restaurantul Uniunii Scriitorilor și în calea noastră l-am întâlnit. A mers cu noi și a stat preț de un ceas. Era tăcut, ne privea câteva secunde, când pe unul, când pe celălalt, apoi „dispărea” într-o lume nevăzută... Acum trebuie că are 88 de ani, Domnul țină-l sănătos...

Fotografia Maestrului Horea Mihai, din această pagină, este făcută acum 4 ani, de pictorul Vasile Mureșan-Murivale, în atelierul său și îi mulțumesc pentru că mi-a împrumutat-o...

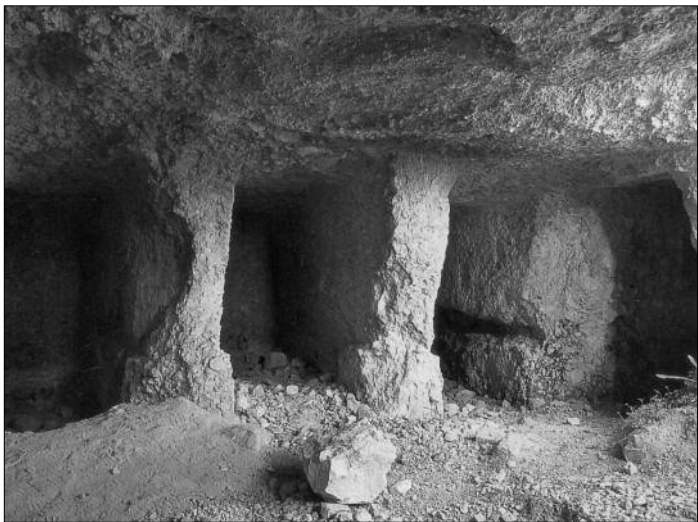
Aproape an de an, dl Horea ne-a fost oaspete, până a venit 1990, an după care parcă ne-am risipit, devenind singurateci...

Magda Grigore

Prietenia
și darurile ei

Omul este singura ființă care are *conștiința singurătății*, aceasta este realitatea lui cea mai adâncă, spunea Octavio Paz, restul sunt valori *îngăduite*, complementare, menite să-i aline *drama lucidității*. Prietenia, dragostea, familia, suplinesc absența perfecțiunii, compensează rana *imperfectului*. Cu cât un individ va conștientiza mai acut realitatea lui profundă de ființă singulară prin natura creației, cu atât mai mult va prețui *confortul psihic* pe care îl conferă aceste adevărate izvoare de alinare sufletească.

Prietenia are o distincție specială între aceste șanse. Ea presupune implicare ca și celelalte, capătă în timp forță și dăruiește cel puțin tot atât cât primește, trebuie doar să-ți deschizi poarta inimii pentru ea fără rezerve. Pe Enkidu îl plăsmuieră zeii după chipul și asemănarea lui

Ghilgames, nu întâmplător, de aceea prietenia lor a fost în primul rând posibilă, iar în al doilea rând a fost desăvârșită, prelungindu-se dincolo de moarte. Relația de prietenie leagă subiecții cu lanțuri nevăzute, neerodabile, stabile: încrederea, asemănarea, sentimentele, comunicarea etc. Ceva rămâne însă *inefabil* în prietenie. Nichita Stănescu spunea, paradoxal, *prietenii mei nu sunt mulți, dar sunt nenumărați*. În prietenie nu vinzi și nu cumperi, în taina ei se ascunde un *miez al înțelegerii celuilalt*, un *sens* asumat, nemăsurabil și necuantificabil. Ea are o caracteristică *spirituală*, domină conjunctura realului, se ridică deasupra întâmplării care este/ poate fi uneori binevoitoare, alteori nu. Are, am putea spune, o rațiune metafizică și o echivalență matematică. Pitagora de exemplu o definea prin sintagma *egalitate armonioasă*. Fac excepție de la aceste prerogative prietenii pasagere, oportuniste sau falsele prietenii care trec de noi neatins de *aripa ingerului*. Prietenia adevărată poate fi la fel de spontană ca dragostea și la fel de tolerantă cum este credința. Doar acestea devin *structurale*, parte din noi înșine, din *întreg*. Prietenia de acest gen este însoțitoare, protectoare, pe ea ne putem baza, de ea ne putem folosi cu aceeași dezinvoltură cu care ne ajutam de ochii noștri, de mâini etc. *Darurile prieteniei* se înfășoară ca mătăsurile de preț în jurul multor verbe: a comunica, a asculta, a oferi, a (te) înduioșa, a împărți, a răbda, a păstra, a (te) îmblânzi, a vedea, a uita, a căuta, a mulțumi, a deznădăjdui, a zâmbi... toate provocând luminoase reverberații sufletești. Prietenia se

cunoaște la nevoie, ajutându-ne să înțelegem sensul lucrurilor care ne (dez)leagă, precum și învățătura întâmplărilor prin care trecem. Are o funcție terapeutică, la fel ca arta sau credința. Există totuși pericole care o amenință, o erodează, o epuizează: interesul, slăbiciunea, banul, invidia, necazurile, orgoliul, răutatea și, nu în ultimul rând, *cuvântul*. Ascuțișul cuvântului care taie ca o lamă subțire și usturătoare în carnea cea mai fragedă, cea a sufletului, locul unde sălășluiește (și) prietenia. Sunt oameni care spun că preferă mai degrabă un dușman cinstit, decât un prieten fals, ceea ce trădează așteptările unui caracter puternic, onest, transparent și intențiile unei *lupte drepte*. Uneori însă viața *umblă cu ascunzișuri*, are zonele ei mlăștinoase și capcane în care (nici) prietenia nu poate *să dospească*. Prietenia autentică are probele ei, ca în poveste, cine le trece este ales, *inițiat* și acela nu va lăsa niciodată indiferența să facă liberă cuib în interiorul relației. Semnele distinctive ale prieteniei și încercările ei sunt numeroase,

deși par uneori lipsite de semnificație prin reiterare sau prin faptul că sunt secvențiale. Unii consideră că prietenului poți să-i spui secretele tale, că prieten este cel care se trezește în noapte pentru tine, cel care te ascultă și are pentru tine sfatul cel bun sau cel care împarte cu tine *biscuiții de război*. Atunci când crezi în ea și când ai un corespondent potrivit, poți face din prietenie un angajament de lungă durată. Condiția ei este întotdeauna reciprocitatea. Totuși, nimeni nu trebuie să creadă că prietenia nu are limite - discrețiile ei fac parte din conduita relațională, ca și generozitățile care o definesc. Prietenia are un *cântar divin* și el cântărește fără greșală, chiar dacă uneori o face cu întârziere. O atenție subtilă trebuie să acordăm cugetării care spune că *prieten nu e acela care ne dă bogățiile lui, ci acela care ne face să le vedem pe ale noastre*, pentru că darul lui este pe termen lung. Prietenia este sensibilă și adesea poate fi rănită fără întoarcere. Valoarea îi poate crește după ce o pierzi, iar regretul ei *veștejește* sufletul. Octavian Paler avertiza, memorabil, că firul prieteniei (care se rupe) poate fi reînnotat, *însă nodul rămâne*. În lumea scepticilor nu există prietenia. Prietenă ne este doar *conștiința* - restul sunt iluzii, momente, intersecții. Teologii cred în prietenia sufletului pentru trup și în gândul bun/nobil/ creștinesc, care poate atinge performanța, iar destinația lui este *celălalt*. Alteritate și/sau caritate. Jules Renard credea că *prietenia este o haină care inevitabil se va uza*. E mai bine s-o părăsești, spunea scriitorul, *înainte ca ea să cedeze*. Din

Dacă

Din exterior privindu-l poemul ți se arată cu mai puține cuvinte steril precum somonul fără lapți privită din interior poema îți pare gravidă de cuvinte așa cum știuca plină de icre cine pe cine devoră mă întreb și te întreb dacă ești dacă ai memorie și mai ales dacă știi să citești dacă nu te-ai ascuns în burta lunii cetitorule

Kilometrul 63

Citea în ochii ei înghețați cum în niște rune aproape șterse sorbea din ochii ei seci ca dintr-un potir inventat așa zi de zi fără să știe își goli viața moartea și-o umplu dar rău nu i-a părut nici o clipă pune mâna aici îl rugă sunînd totuși a poruncă din pîntecele ei un zvîcnet ca al unui copil în creștere viața cu fața moartea cu spatele lîngă piatra Eben-Ezer așteptau nașterea

(iar noi observăm toate acestea de pe margine aproape de kilometrul 63)

Scoica

Sub povara nisipului chinuită scoica naște perla. Pe care apoi o urăște pînă la moarte. Nimeni și nimic în ape și pe pămînt nu atinge perfecțiunea.

Și simți pentru prima oară nevoia să numere stelele Ca în copilărie. Se opri (însă) la timp.

perspectiva vârstei, care aduce mai multă izolare și nostalgie, prieten adevărat îți este acela cu care culegeai *cireșele copilăriei*, cu care alergai într-un optimism-însorit. Este o vorbă care spune că *prieten este acela cu care faci nebunii, nu acela care îți laudă nebuniile*.

Nimic din filozofia ontologiei nu pledează pentru renunțarea la acest sentiment, chiar dacă viața însăși pare să-și selecteze în timp și să-și împuțineze valorile.

Timpul *rece* ne ajunge pe toți din urmă și devenim mai tăcuți, mai meditativi, mai ezitanți. Poate că adevărata bătrânețe este singurătatea, de-acolo (și) prietenia se estompează, apare ca o *amintire din copilărie*. Vârsta poate fi un munte pe care-l urcăm și pe care nu-l mai putem coborî nici măcar pentru a culege fructele timpului nostru. Gustul prieteniei este însă gustul unui fruct rar. Celor care cunosc acest lucru le va mai fi dor să fie *cireșari*.

secțiune consistentă de aprecieri critice la volumele anterioare. Poet care găsește drumul cel mai scurt spre simplitatea propriei lirice mari, Tucu Moroșanu este și un poet patriot, dar și unul sentimental, avînd cultul prieteniei, cele mai multe dintre poemele sale fiind dedicate unor poeți români de azi. Iată o *Noapte*, un „pastel” negru-păstos: „Întuneric mocirlos./Cerule își inventariază/Argintăria,/Arhangheli lunetiști/Iau în cătare/Păcatele ce umplu visteria”. Umorul lui este doar o încercare de a îmblânzi moartea, de a o lua peste picior, ca-n acest Progres: „Hopa, hop și iar hop!/Azi îmi iau și eu laptop./Că și moartea, precum pare,/Și-a cumpărat cositoare”. (D.A.D.)

Julian Moreanu – Cerbul însetat (Editura Premier, 2012). Julian Moreanu a debutat cu povestiri hăt în 1977 în *Luceafărul*, iar în 1982 a obținut chiar premiul revistei pentru proză. Dar în volum a debutat abia în 2007, fiind el un optzecist întârziat și marginal, ca atâția alții. Acum este redactor la *Revista Nouă* din Câmpina. Volumul acesta de proze scurte este prefațat de Florin Dochia care remarcă la autor „minuțiozitatea cu care descrie spații și întâmplări, un baroc al construcției ce ține de profesionismul scriiturii...”

Tucu Moroșanu – Viața de noapte în cimitirul eroilor (Editura Princeps Edit, 2012), cu o prefață de Nichita Danilov și cu o

Mariana Șenilă-Vasiliiu

Pe urmele lui Khalil Gibran

Zise Ochiul într-o zi: "Văd dincolo de aceste văi, un munte învăluit în ceață albăstrie. Nu-i minunat?"

Khalil Gibran

De la Byblos am apucat-o spre Valea Qadicha, până la Bachchari și de acolo mai departe, și mai sus, până la Al-Arz, rezervația de cedri care se află în Djebel Makmal, muntele ce străjuiește valea. Pe măsură ce urcam, peisajul devenea din ce în ce mai ciudat și mai spectaculos. Din cauza lipsei de vegetație ceea ce se arăta ochilor semăna cu un peisaj lunar. Sau cu peisajul din spatele Mona Lisei lui Leonardo. Stâncăria, jupuită de cedri care acopereau acum două mii de ani Munții Liban, ascunde o mulțime de grote în care își găsiseră adăpost și loc de meditație pustnicii de odinioară. Cel mai cunoscut dintre ei, fără îndoială, Sfântul Antonie, care s-a retras o vreme aici. Nici că mai e de mirare că, retras într-un astfel de loc pustiu, sfântul era bântuit de halucinații în care se închipuia muncit de diavol și de cohorta lui de arătări înfricoșătoare care îl torturau și îl ispiteau cu fel de fel de tentații. În realitate, era chinuit nu de arătările demonice, ci de pustia și singurătatea cea mare în care se izolase. Subiectul ispitirii Sfântului Antonie a fost mină de aur pentru pictori, precum Bosch, Grunewald sau Patenier. Cu o imaginație debordantă, un talent ieșit din comun și un meșteșug desăvârșit cei trei au creat tablouri care, prin viziunea artistică, au anticipat cu patru secole fenomenul suprarealist modern. Însă cu mai multă originalitate și vervă decât oricare din pictorii secolului XX.

Grotele-biserici din Munții Liban modeste în dimensiuni, dar cu zugrăveală frumos întocmită, sunt omonimele celor din minunata Vale Ihlara, din Capadochia. Însă dacă acolo am putut lua la pas și în voie o după-amiază valea cu bisericuțele ei rupestre, spre marele meu regret, programul excursiei în Liban nu cuprinde așa ceva. Cum aveam să constat, mai erau și alte "găuri negre" omise din traseu... Asta-i beleaua excursiilor colective. Dacă într-o astfel de excursie vei prinde 50% din cu ce ai fost momit e mare lucru. În schimb, ești târât adesea în locuri lipsite de interes, cum ni s-a întâmplat la Beirut, când în loc să vizităm Muzeul de Arheologie, unde pot fi văzute multe piese rare, am fost mânați să căscăm gura la un orologiu public din secolul

un ermit creștin copt numit Maron sau Marun, iar locul ei de naștere a fost Apameea. Istoria comunității creștine maronite, de la crearea ei în secolul IV și până în prezent, a avut un traiect sinuos. Spre deosebire de nestorienii, care au intrat în conflict cu Biserica de la Constantinopol din motivele de-acum pomenite, maroniții au adoptat pe moment doctrina bizantină, dar odată cu începutul Cruciadelor, în secolul XII, sperând într-o protecție din partea latinilor, s-au arătat gata de o apropiere de Roma. Biserica romană, care n-a pierdut o ocazie de a-și întări poziția absorbind diversele comunități creștine din Orient sau de aiurea, s-a arătat interesată de comunitatea maronită, drept care în 1594 a fondat Colegiul Maronit. Prin el a putut controla bisericile de rit catolic din Orientul Apropiat, pe care le-a pus sub autoritatea patriarhului de la Antiohia.

Autoritatea crescândă a bisericii creștine maronite în Liban, ca și numărul ridicat al adeptilor săi (în întreaga lume există la ora actuală în jur de două milioane de creștini maroniți) au impus participarea sa la viața politică a țării cu urmările deja știute. Cea mai cunoscută personalitate literară maronită este poetul libanez Khalil Gibran, spirit cuprinzător și deschis care a dat lumii "Profetul", cartea despre care iubita lui, americanca Mary Haskell, a spus că este scrierea "cea mai plină de iubire din câte s-a scris vreodată".

Din fuga autocarului am observat pe un colț de stâncă, în plină pustietate, o biserică de mici dimensiuni, dar de o modernitate în arhitectură care m-a uimit. Întrebat ce-i cu acea biserică ridicată într-un loc atât de izolat de lume, ghidul sirian mi-a spus că acela era darul făcut lui Dumnezeu de un emigrant creștin libanez din veșnica țară a emigranților, America, în semn de mulțumire pentru faptul de a se fi realizat în țara de adopție. Obișnuită cu imobilismul arhitecturii religioase de la noi, descoperirea acelei bisericuțe m-a pus pe gânduri. Oare când se va înțelege că deasupra tuturor formelor exterioare impuse de religie stă credința? Când oare va birui iubirea asupra manifestărilor formale și când nu va mai fi confundată adevărata credință cu amplexarea și numărul crucilor bătute fărnice? Când, oare, milostenia și dragostea de aproape vor fi cele dintâi griji ale Bisericii, iar nu fastul cheltuitor și deșăntat al unor construcții megalomane? Mi-e greu să mi-l închipui pe Iisus în maal-ul religios Catedrala Neamului, dar îi simt prezența în orice biserică de sat ridicată de țărani cu mijloace umile, dar cu infinită credință. Când religia devine o afacere rentabilă, când orgoliul și interesele mercantile prevalează asupra adevăratei credințe, Iisus este și crucificat pentru a nu mai știu căta oară. Ce m-a mirat iarăși la acea biserică din Munții Liban a fost felul în care era pusă crucea din vârf, nu vertical, să fie văzută de oameni, ci orizontal, spre a fi văzută din înaltul ceresc de Dumnezeu. Să aflu Cel-de-Sus că acolo o comunitate creștină i-a închinat un lăcaș în semn de iubire pentru El. Când am revenit în Siria, am băgat de seamă că acest mod de așezare a crucii nu e ceva accidental, ci un obicei ori lege. Am remarcat asta și la una din cele mai cunoscute biserici de mănăstire, Sfânta Tecla.

Chiar dacă foarte auster, găsesc minunat peisajul. În vale, vegetația a cotropit cu exuberanța ei locul, însă crestele muntelui sunt încă încătușate în gheața pudrată de ultima zăpadă căzută. Între vale și țancurile înzăpezite, între verdele văii și crestele albe ale muntelui se interpune, neutră, brun-cenușie carnea muntelui despuiat de două milenii de ceea ce a făcut odinioară fala Libanului, cedri. Portocalii, înveșmântați de nuntă cu anotimpul, își proiectau exploziile florale pe grafica seacă a muntelui. Printre nuanțele delicate ale florilor, ici și colo, pete de oranj a căror strălucire și rost m-a intrigat. La o încetineală a autocarului am avut

revelația: de crengile portocalilor, alături de flori ce ce se deschideau, atârnau viu colorate și fructele din sezonul trecut. Promisiunea florilor și rodul, în același timp, pe același ram, nu-i oare o minune să vezi așa ceva?

Surprinsă de frumusețea inedită a peisajului prin care treceam, m-am chinuit să fotografiez din fugă. Băgând de seamă asta, ghidul sirian a oprit autocarul spre imena mea satisfacție. Pentru că una e să stai cu nasul lipit de fereastra care îți delimitează privirea și cu totul altceva să fi sub cerul liber, față în față cu muntele. Din cușca autocarului nu-i înțelege adevărata măreție, n-ai percepția imensității spațiului, a abisului celest ce se cascadează deasupra-ți sau a adâncimii văii ce ți se deschide la picioare. Nu percepi nici subtila infinitate a griurilor de alb și tonurilor întunecate. Lipsește și atmosfera, acel lucru invizibil fără de care părțile nu se încheagă într-un tot armonios. Limitat la dreptunghiul ferestrei la care te condamnă locul din autocar, ești privat de toate acestea, dar până la urmă chiar și fotografiile și filmările au păcatul de a fărâmița imaginea. Doamna de Sevigne nu suporta pendulele, pentru că, zicea ea, toacă prea mărunț timpul în secunde. La urma-urmelor, fotografiile, oricât de izbutite, toacă și ele imaginea, o fragmentează și suspendă adevărata percepție. O fotografie făcută de mine în Anzi, în pasul La Raja, la înălțimea de 4.380 de metri - e cea mai înaltă trecătoare din Anzii peruvieni - de n-ar fi surprins și panoul care specifică altitudinea, ar fi lăsat impresia banală a unor munți oarecare, atunci când vârfurile lor treceau de 6.000 m. Eu știu asta pentru că am fost acolo, am văzut și simțit pe viu, însă cel ce nu a pășit în acel loc nu pricepe nimic din fotografia pe care i-o arăt entuziasmată. Atmosfera, spațiul, sentimentul care te încearcă în fața unui peisaj aparte, din păcate nu pot fi surprinse decât parțial în fotografie ori film.

Cam la trei sferturi din drum am ajuns la Bachchari (a se citi Bașșari - n.n.), satul care a intrat în geografia spirituală a lumii. Aici, s-a născut, în 1883 Khalil Gibran, autorul "Profet"-ului, cartea sa cea mai cunoscută, însă nu singura. Adevăratul său nume era Khalil, iar nu Kahlil cum l-au scris americanii pentru a-l pronunța mai ușor. Chestie de lene a rostirii, la urma urmelor, dar și lipsă de respect pentru adevărata lui identitate. Pomenind despre plecarea la Paris a lui Brâncuși, Petru Comarnescu folosea o ciudată sintagmă: "transhumanță în interesul artei". Se prea poate ca ea să fie valabilă și în cazul lui Khalil Gibran. Asemeni sculptorului român, care spunea că plecând el nu și-a rupt rădăcinile umblând năuc prin lume, cu toate că a trăit 37 de ani în America - Gibran a părăsit Libanul împreună cu familia la doar 11 ani - prin modul de a simți și gândi, de a se exprima și de a medita asupra sensului grav al vieții, a rămas în fibra sa interioară un oriental. Așa cum s-a întâmplat și în alte cazuri, distanțarea de locul de baștină l-a făcut să înțeleagă ceea ce rămas pe loc, poate n-ar fi putut pătrunde cu atâta acuitate și sensibilitate. În viață sunt necesare uneori astfel de rupturi și de atari distanțări pentru a putea vedea mai clar și înțelege mai profund lucrurile. Iubim mai mult când pierdem pe cineva, apreciem ceva mai mult când suntem deposezați de un anume lucru. Firea omenească e sicută și nepăsătoare față de ceea ce i se pare că i se oferă și intră în panică doar când simte în mod iremediabil pierderea. Atunci începe să tânjească după acel ceva.

Bachchari, sătucul de munte de unde plecase la ceasul când vârstele se îngână și dorințele se amestecă, melancolia l-a persecutat întreaga viață. A făcut o adevărată obsesie pentru munte și pentru mare: "Stau între fratele meu muntele și marea, sora mea. Noi trei suntem una în însingurare, iar dragostea care ne leagă e adâncă și puternică și fără înțelesuri". ("Dor adânc") Se poate oare mai mistuitoare confesiune de iubire pentru pământul în care s-a zămislit? E posibilă

Iubim mai mult când pierdem pe cineva, apreciem ceva mai mult când suntem deposezați de un anume lucru. Firea omenească e sicută și nepăsătoare față de ceea ce i se pare că i se oferă și intră în panică doar când simte în mod iremediabil pierderea. Atunci începe să tânjească după acel ceva.

la pas

XIX și la o clădire zisă a Parlamentului, de care nici ghidul român nu știa de e aia sau o alta. După ceea ce eu numesc eufemistic "conversație rapidă" cu ghidul, ceartă adică, lucrurile au intrat în normal și nu ne-am mai pierdut vremea cu ceasuri publice și clădiri oarecare unde, vorba împăratului-filosof, am pierdut o zi.

Zona nordică a Munților Liban este locuită de comunitatea creștină maronită care s-a refugiat aici din cauza persecuțiilor ce le-a avut de îndurat în Siria. Denumirea i se trage de la fondatorul ei,

mai sfâșietoare dilemă decât cea a lui Khalil Gibran prins între două lumi: "Dacă rămân, voi fi cu dor de ducă, dacă plec, voi fi cu dor de casă". Khalil n-a mai revenit în Liban până la sfârșitul vieții, abia după moarte osemintele lui au fost restituite pământului în care s-a născut. Ele se odihnesc în capela rupestră de la Mănăstirea Mar Sarkis, în prezent transformată în muzeu dedicat poetului. Printre lucrurile personale și cele 400 de tablouri păstrate aici există o tapiserie armenescă în care, de pe cruce, Iisus zâmbeste, lucru total neobișnuit în toată iconografia creștină. De am înțeles bine, vechea tapiserie i-a aparținut poetului. Zâmbetul ce flutură pe buzele lui Iisus ținut pe cruce este, după mine, adevărata natură a divinității. Preoții, cei care au inventat iadul, au făcut din Mântuitor un judecător aspru și neîndurător, iar Michelangelo l-a transformat într-un incihitor răzbunător, crud și neiertător atunci când întreaga Lui existență pământească a fost pătrunsă de iubire, bunătate fără margini, milă, iertare și bucurie. Întrebat de o femeie despre bucurie și amărăciune, Profetul i-a dat un răspuns plin de miez: "Iar când ești vesel, privește în adâncul inimii tale și ai să vezi că tocmai ce te-a făcut să suferi e ceea ce-ți aduce bucurie".

Amintirea locului în care a copilărit, s-a transformat la Khalil Gibran în obsesia pentru munte: "Mă văd trăind într-un vârf de munte în cel mai frumos dintre ținuturi (nu însă cel mai rece). Există un astfel de loc? Da, există, voi ajunge acolo și îmi voi scoate la iveală inima în picturi și poeme" (fragment dintr-o scrisoare adresată muzei sale Mary Haskell). Și mai e în poemele lui obsesia mării, a mării care cheamă toate lucrurile către sine. Oare spațiul imaginar, fundalul poemelor sale, nu-i chiar Libanul, țara cuprinsă între două șiruri de munți al cărei țărnam este spălat de mare?

Prea scurta oprire la mănăstirea Mar Sarkis mai mult m-a întristat decât bucurat, căci mi-a arătat cât de superficială și nestatornică e prețuirea omenească pentru cei care ne-au făcut cele mai mari daruri spirituale, care i-au iubit cel mai mult pe oameni, căroro le-a dăruit chiar inima sa. Am pășit cu regret în autocar întorcând capul ca să văd pentru ultima dată locul în care odihnește Profetul, pe care, la rândul meu, îl iubesc atâta.

Ajunși la Al-Arz, primim cea mai proastă veste: rezervația de cedri nu se vizitează decât timp de două luni pe an, în august și septembrie. Deși suntem la o azvârlitură de băț, va trebui să ne mulțumim s-o privim de la distanță. În timp ce reproșurile curg în capul ghidului român, care n-avea de unde să știe acest lucru, stând de-o parte am revelația: locul în care ne-am oprit este acoperit de un cedru, iar pe panta din preajmă străjuiesc alți doi cedri, ceva mai mici dar și mai tineri. Dar când zic "mici" nu înseamnă că n-aveau dimensiuni impresionante totuși. Și-mi trece prin minte zisa Micuțului Prinț despre cei care cultivă în propria grădină cinci mii de trandafiri și tot nu găsesc ceea ce caută... Îmi aduc aminte de altă zisă, a lui Brâncuși, care stând vara la umbră unicului copac din curtea unde-și avea atelierul, a fost întrebat de ce nu pleacă undeva, într-o stațiune. "Și acolo, nu tot sub un singur copac voi sta la umbră?", a replicat sculptorul. I-am lăsat pe ceilalți în dispută cu ghidul și m-am oprit sub unul din cedri cei tineri, de unde se vedea rezervația ca-n palmă, dar unde în același timp puteam admira în voie, de aproape, copacul ajuns legendă, copacul din al cărui lemn, zice Biblia, a fost construit și împodobit în mare parte primul templu, al lui Solomon.

În Cartea a treia, a Regilor, capitolele 5-7, este descrisă în amănunt construirea templului și împodobirea lui cu lemn de cedru și chiparos, esențe tari și rezistente, felul în care Hiram, regele Tirului (Liban) a răspuns dorinței lui Solomon poruncind să se taie cedri pentru construirea templului "după dorința lui"; cum au fost îmbrăcați pereții dinăuntru cu scânduri de cedru "de la pardoseala templului până în tavan"; cum era împodobit interiorul cu cedru sculptat artistic lucrat cu elemente florale și heruvimi, și

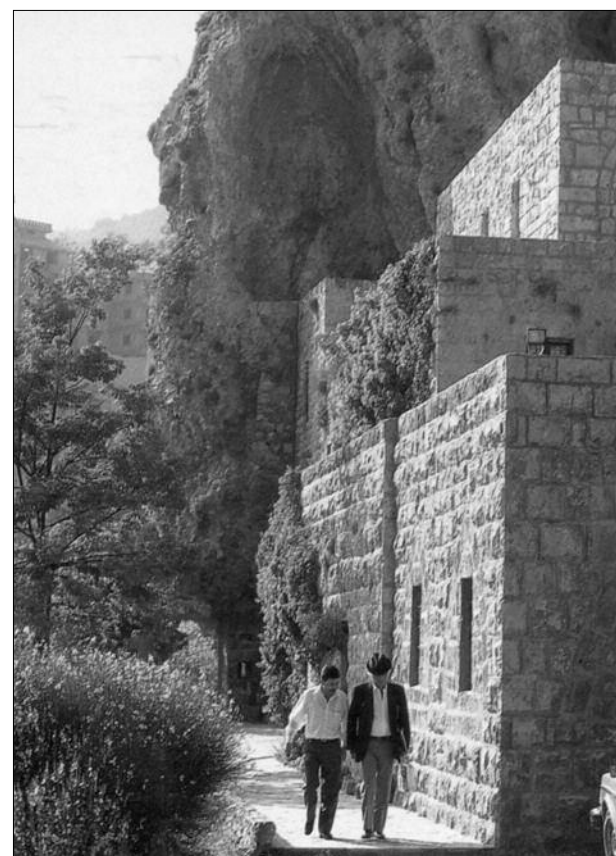
"totul era acoperit de cedru și piatră nu se vedea". În capitolul 7 din Regi este descrisă și casa regală, făcută "din lemn de Liban" ("pe patru șiruri de stâlpi de cedru și pe stâlpi erau puse grinzi de cedru"). Pridvorul judecății era și el îmbrăcat în lemn de cedru, tot de la pardoseală până la tavan, și chiar curtea, împrejmuită cu trei rânduri de pietre cioplite și un rând de grinzi de cedru. O descriere atât de amănunțită a construcțiilor nu se poate baza decât pe realitatea concretă, văzută pe viu și apoi repovestită din generație în generație. Și totuși Biblia are dreptate, vorba lui Werner Keffer. Dar nu doar la construcția templului lui Solomon a fost folosit lemnul de cedru din Liban, conform celor afirmate de Theofrast și Vitruvius, mai toate templele Asiei erau îmbrăcate în lemn de cedru.

Egiptenii, la rândul lor, importau lemnul de cedru pentru construcția ambarcațiunilor. Cu atâtea solicitări, comerțul cu prețiosul lemn de Liban n-a mai cunoscut limite și treptat ceea ce la început a părut o binefacere pentru fenicieni, s-a transformat într-un dezastru pentru urmașii lor. Despăduriți, munții au fost dezgoliți de vânturi până la rocă. Dacă distrugerea unei construcții poate fi compensată prin înlocuirea ei cu o alta, lucrul naturii e lent și anevoios. De multe ori, ceea ce clima sau neghiobia omenească a distrus chiar nu se mai poate refăce. Reîmpădurirea munților Libanva cu cedri cere răbdare și timp, întâi pentru că stratul de pământ spălat de ploii și spulberat de vânt nu mai există, iar în al doilea, pentru că cedrul, care trăiește mult, uneori până la 2.000 de ani, cum e cazul a 12 exemplare aflate în rezervație în același timp, crește foarte lent. Pământ și răbdare, efort și dragoste, asta-i singura soluție a revenirii la situația quo ante.

Înalți - unii ating peste 60 de metri -, cu o coroană stratificată crescută în lățime, cedrii au un singur concurent în lumea vegetală, arborele Sabino sau Tule, cum i se mai spune, din Mexic. Am văzut un astfel de exemplar uriaș acoperind cu imensul său coronament o piață a unui orașel, undeva între Mitla și Oaxaca. Îl vedeam și nu-mi puteam crede ochilor, îi pipăiam trunchiul și îmi spuneam ca ardeleanul din gluma cu girafa că așa ceva nu există. De curiozitate, dau câteva cifre legate de proporțiile gigantului mexican: vechime - peste 2.000 de ani, grosime - 58 m, înălțime - 42 m; volum - 816.829 mc; greutate - 636.107 tone și diametrul de 14 m. Ar fi fost interesant de comparat dimensiunile sale cu vreunul din cei 12 cedri cu aceeași vechime și cam de aceeași proporții, dar cum zidul împrejmuitoare (construit prin donația reginei Victoria a Angliei), nu îngăduia nicio apropiere, m-am mulțumit să-i admir de la distanță. Fără a fi deținătorii recordului vegetal, cedri de la Al-Arz erau aproape la fel de impresionanți precum fărtații lor mexicani.

Rezervația se află sub autoritatea patriarhului maronit al Libanului, care, de Ziua Schimbării la Față/Id-ar-Rab celebrează Sfânta Liturghie într-o capelă construită chiar în rezervație în 1843. Acordarea acestui privilegiu patriarhului maronit arată două lucruri: respectul de care se bucură comunitatea creștină maronită în Liban și prețuirea fără seamăn de care se bucură biblicul cedru. Pentru lumea vegetală cedrii sunt precum sfintele moaște pentru creștini.

Cine ar vrea să vadă cum arată un cedru, nu trebuie să se nevoiască neapărat prin Munții Liban, e suficient să se ducă la Paris, în parcul Bagatelle unde poate vedea câteva exemplare biseculare pe ale căror crengi își leagă cozile lungi, înflorate în culori electrice, păunii. Sau să dea o raită pe Valea Loarei, unde pe domeniile celebrelor castele pot fi văzuți cedri. La castelul Ussé, acolo unde a scris Perault basmul despre "Frumoasa din pădurea adormită", drept mulțumire pentru foarte generoasa primire făcută lui de castelana locului, doamna de Duras, Chateaubriand a plantat doi cedri ce pot fi văzuți și azi în toată splendoarea lor. Prezența cedrilor în Franța se datorează unei mode grădinărești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, modă ce s-a datorat înmulțirii călătoriilor în Orient.

Mănăstirea Mar Sarkis

După ce am fotografiat cedrul imens din centrul localității, m-am refugiat lângă cei doi cedri ce creșteau pe dealul din preajmă. Deși era primăvară, la altitudinea de peste două mii de metri unde este rezervația, zăpada nu se topise de tot. Pete albe de nea stăruiau pe ici, pe colo ca o amintire a iernii trecute. Prin poșghița de zăpadă întărită răzbătuseră deja un fel de brândușe care colorau cu violaceul lor delicat peisajul dominat de verdele întunecat al cedrilor și cel cenușiu al muntelui. Cedri, zăpadă, soare și brândușe... M-a cuprins o stare de bucurie și am început să sar pe peticul de zăpadă cu voluptatea cu care țopăie pruncii într-o baltă de noroi, lucru îndeobște interzis de adulții acri și serioși care nu-i înțeleg niciodată pe copii, cum zice alt scriitor drag mie, Exupery. Obosită să tot fiu un adult responsabil și solemn, din când în când, la vederea a ceva frumos, sufletul meu dă pe dinafară și atunci mă

joc fără să-mi pese de acceala celor de o vârstă cu mine, în care oricum nu mă recunosc și a căror singură grijă e propria imagine ("ce va zice lumea"). Ei, da, am țopăit copilărește de bucurie, am cules două conuri mari de cedru a căror arhitectură perfectă nu contenește să mă uimească, m-am înșorit ca o muscă scăpată în primăvară și mi-am umplut plămâni cu aerul curat cu aromă de cedru. N-am... N-am cules brândușe, nu mi-am cumpărat "amintire" cu cedru urât pictat pe felie de lemn. Am fotografiat cedri, dar nu mi-am făcut poză cu monumentul naturii, pentru că, vorba scoțianului, pe mine mă știu deja... Cu alte cuvinte, am făcut numai ce m-a tăiat capul și mă îndemna inima. În săcul adulților care m-au privit cu multă demnitate și indignare. Mie, însă, nu-mi prea pasă de ce crede sau ce zice lumea, îmi pasă doar de ce simt eu.

la pas

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Iluminismul ca mod de viață

Internaționala mea. Cronica unei vieți (Ed. Polirom, Iași, 2012), carte ce continuă și împlineste dimensiunea memorialistică a operei lui Ion Ianoși este în mod intenționat și cronica unei epoci, sau mai bine zis a unor epoci care se succed în intervalul dintre 1928, anul nașterii autorului și sfârșitul anului 2011.

Capitolele, purtând numele orașului unde a locuit într-o anumită perioadă, trecută în paranteză, marchează practic schimbările ce au avut loc în istoria României și a Europei. Copilăria și o parte din adolescență, trăite la Brașov (1928-1947) sunt marcate de ascensiunea dictaturilor de extremă dreaptă: carlistă, legionară și antonesciană.

Acest prim capitol este o foarte vie și adesea tulburătoare evocare a atmosferei de Europă Centrală din urbea "multietnică, multiconfesională, multilingvistică și multiculturală" de la poalele Tâmpiei. Autorul rememorează sau reconstituie după mărturii și documente foarte scrupulos prezentate atât evenimente de ordin general-obiectiv, cât și răsfrângerea lor în viața sa și a apropiaților, menținând această perspectivă de-a lungul întregii cărți. Tonul alternează recele consemnării istorice și căldura descrierii dramelor, dar și a prilejurilor de bucurie ale celor cu care și-a încrucișat mai mult sau mai puțin destinul. Există, remarcă cineva, mai ales aici în primul capitol, adevărate romane în doar câteva pagini. Vocația de spectator, manifestată încă din copilărie, când îi plăcea mai mult să asiste decât să participe la jocuri, se concretizează în atenția la destinele celorlalți dar și în autocontemplația împinsă uneori până la dedublare. Tema evreului rătăcitor este ilustrată cu asupra de măsură de mulți dintre cei apropiați. La aproape toți și foarte marcant la mama sa, Ana, născută Leitner, devenită ziaristă și scriitoare de limba maghiară se împletește o sete nestinsă de viață cu evenimentele istorice care vor marca aproape întregul secol XX european: ascensiunea nazismului, pericolul exterminării în lagărele de concentrare, războiul, ostracizarea în noul regim comunist instalat în România. Unii sfârșesc tragic, alții scapă cu viață deși sărăciți, în funcție de locul unde s-a întâmplat să se afle sau pentru care au optat: supraviețuitorii Holocaustului "au fost, în orice caz mult mai numeroși în orașele rămase în cadrul României decât în cele cedate Ungariei hortyste". Același tip de onestitate intelectuală, precum în afirmația citată anterior, de altfel prezentă de-a lungul întregii cărți, îl determină să se întrebe în legătură cu tatăl său Iuliu Steinberger, care aderă la marxism implicându-se chiar în ajutorarea unor comuniști ilegaliști: "cum de se aliază un burgez de condiție bună cercurilor radical anticapitaliste?" Cu atât mai greu de înțeles cu cât părinții săi, bunicii autorului, fuseseră liberali ca structură și comportament. Ei nu-i vor impune o educație religioasă, respectarea strictă a prescripțiilor rituale ș.a. Din acest motiv identitatea etnică nu și-o va concepe "nici ca pe o servitute, nici ca pe o virtute, ci numai ca pe un complex de realități întâmplare". În consecință va refuza de fiecare dată ofertele cercurilor sioniste. În schimb persecuțiile trăite sub cele trei dictaturi până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, confiscarea bunurilor, a magazinului tatălui - părinții divorțaseră între timp -, întreruperea studiilor din motive rasiale și multe alte umilințe, dar și fascinația "împlinirilor promise, în care în curând va trebui să triumfe dreptatea socială și egalitatea națională, iar individul să se realizeze în deplină libertate", toate acestea la un loc îi determină hotărârea de a se înscrie în Partidul Comunist Român, unde va fi primit înainte de termenul statutar, la numai 17 ani și 8 luni, pe 30 decembrie 1945. De acum înainte viața privată și cea publică vor interfera

pe tot parcursul existenței, Ion Ianoși dovedind înțelepciunea de a le ține în echilibru fără ca vreuna să o anuleze pe cealaltă; lucru deloc ușor în condițiile dictaturii ce va urma. Vocația sa etică de a descoperi virtutea ca medietate între două extreme (sensul aristotelic), se va exercita nu doar practic, ci și teoretic în câteva dintre cărțile ce vor urma (ciclul numit *Moralități*).

Deocamdată în 1947, devine student la Facultatea de Litere a Universității maghiare "Bolyai" din Cluj după ce recuperase într-un ritm foarte alert trei ani de studii liceale întrerupte, cum am spus, din motive rasiale în timpul dictaturii antonesciene. Aici leagă prietenii, bazate pe o mare sete de cultură, cu mulți studenți și studente, unii dintre ei supraviețuitori ai Holocaustului, evident marcați psihologic de această experiență, precum Judit, obligată să se prostitueze de către gardienii unui lagăr de concentrare nazist. Cei doi ani de studenție clujeană, între care în vacanța de vară lucrează pe șantierul construcției căii ferate Bumbești-Livezeni sunt, în ciuda condițiilor materiale precare percepuți ca o eliberare, deoarece "niciodată în nici o împrejurare, de către nimeni, în acei doi ani, nu mi s-a reamintit originea etnică, apartenența confesională".

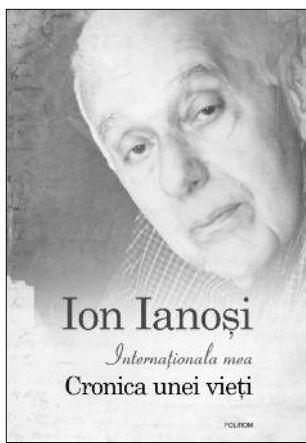
În 1949 are șansa de a fi selectat, cu destule peripecii atunci, dar și ulterior, să studieze în U.R.S.S., la Leningrad, de data aceasta Filosofie. Capitolul dedicat anilor leningrădeni, 1949-1955, alternează expuneri despre istoria fabulosului oraș de pe Neva cu relatări ale evenimentelor politice din Uniunea Sovietică - și se petrec multe în acei ultimi ani de conducere ai lui Stalin, până la moartea sa, pe 5 martie 1953, urmată de un început de liberalizare sub Hrusciiov - și urmările lor în Republica Populară Română. Pe acest fundal istoric tulbure se desfășoară povestea de iubire cu cea care-i va fi în curând soție, Janina (născută Caffè), fiica unui cunoscut medic bucureștean. Decorul este însă al unui oraș de vis, cu insule, canale, muzee, palate, grădini, spectacole de teatru și de film, nopțile albe. "Cultura învăluitoare" a fiecărui colț vizitat transfigurează totul, mizeria din cămin, mesele sărăcăcioase, cursurile în general primitive, iar ca studenți se simt protejați "ca de un cordon sanitar" de pericolele evenimentelor politice. Mărturisește: "Pe întreg răstimpul celor șase ani de studenție - deși am traversat blocaje de angoasă, deși am urmat prescripțiile și m-am supus chiar indicațiilor recunoscute ca stupide - mă voi afla într-o stare de beatitudine. Fericirea îmi va pătrunde prin toți porii. Ea mă va defini. Ea îmi va domina orizontul. Tot restul pălea. Psihic și fizic mă uluia șansa de a trăi, zi de zi, într-un oraș feeric. Fără îndoială, și convingerile contribuiau la această stare". După succesul lucrării de diplomă despre *Problema tipicului în artă*, reverberat chiar și în ziarul *Știința*, este admis la "aspirantură", devenind peste un an cel dintâi "candidat (doctor) în științe filosofice" originar din România.

Următoarele două capitole acoperă perioada petrecută la București din 1955 anul revenirii în țară și corespund celor două etape distincte ale comunismului românesc, până în 1965 și după aceea până în 1989. Evenimentele principale sunt: adoptarea limbii și culturii române sub influența soției, schimbarea numelui din Ioan - Maximilian Steinberger în Ion Ianoși, nașterea unicului copil, Maria (Mașa), profesoratul în specializarea estetică, mai întâi la I.A.T.C., apoi la Facultatea de Filosofie, ulterior și la cea de Filologie, cooptarea în Comitetul Central al P.M.R la Secția de Științe și Cultură. Propunerea de a lucra ca activist în C.C îl flatează la început, recunoaște avantajele materiale și de poziție socială pe care le-a obținut, pentru ca, peste ceva timp să constate: "Realizam tot mai mult inutilitatea muncii mele. Tăiam frunză la câini.

Tot ce urmăream era ca măcar să nu fac rău cuiva - dacă tot nu eram în stare să-i fac un bine". Se va dedica din ce în ce mai mult scrierii primelor sale cărți. Debutează în volum cu *Romanul monumental și secolul XX* urmată de *Thomas Mann*, monografie considerată ulterior ca fiind adevăratul debut, care-i va prilejui o călătorie în Elveția, la Arhivele Thomas Mann din Zürich unde o va întâlni pe fiica cea mare a marelui scriitor german. Vor urma și alte călătorii, ca invitat la congrese internaționale de estetică, în condiții din ce în ce mai precare financiar. Este ales secretar al Secției de critică și istorie literară și membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor. În această calitate receptează schimbările în ceea ce privește libertatea de expresie de după tezele din iulie 1971 ale lui Nicolae Ceaușescu. Ultimul deceniu al comunismului îl trăiește în aceleași condiții de foame și de frig precum majoritatea populației.

Capitolul final, după 1990, aduce în prim plan acuzele legate de activitatea anterioară. Se apără singur, pledează pentru nuanțarea judecăților în privința cazurilor individuale, nu numai al său, și apără la rândul-i mulți colegi, pe care-i consideră acuzați pe nedrept. Primește și ajutorul unor personalități precum: Mihai Șora, Andrei Pleșu, Marta Petreu, Ion Vartic... Interesul său cultural se deplasase încă din anii '80 de la estetică la istoria ideilor filosofice și literare, precum și spre probleme de etică. Scrie în continuare cărți pe astfel de teme, precum și Prefețe sau Postfețe la traducerile doamnei Janina Ianoși din culturile rusă și germană. Viața, punctată și de multe călătorii în Occident, dar și în Rusia sau Israel, o bursă de *senior fellow* la Budapesta, cursuri și conducere de doctorate ar fi decurs normal, cu bune și cu rele (moartea părinților, acumularea unor nedreptăți ș.a) dacă n-ar fi fost evenimentul cumplit prin contra-firescul său al morții fiicei Maria Ștefănescu în vara anului 2011.

Prin alternanța panoramărilor și focalizărilor asupra câte unui aspect personal sau/ și politic *Cronica unei vieți* reușește să ofere o frescă veridică a unei perioade marcate de schimbări profunde în istoria țării. Istoricii, și nu numai ei, vor găsi cu siguranță multe informații, precizări, detalii despre oameni și fapte. Dar cum să înțelegem titlul: *Internaționala mea*? Deși autorul nu ne livrează prea multe precizări, explicitări, după lectura cărții se pot desprinde mai multe aspecte, rațiuni ale readucerii în actualitate a unui termen cu o istorie controversată. Un prim aspect ar fi de natură etnică: condiția de dublu minoritar, evreu și maghiar îl predispoaze, firesc, încă din tinerețe la o aspirație spre multiculturalism. În plus, călătoriile îi actualizează cosmopolitismul nativ. Apoi, aceeași condiție minoritară îl face să opteze pentru stânga marxistă, internaționalistă ca opusă oricărui naționalism, inclusiv național-comunismului. Îi va rămâne consecvent și după prăbușirea Blocului socialist. Acest aspect politic este strâns legat de cel principal, etic, de care ține sensibilitatea în fața nedreptăților sociale și utopia egalității de șanse pentru fiecare om indiferent de particularitățile sale. Formula *Internaționala mea* cu accent pe ambii termeni, cum precizează *Cuvântul înainte*, înseamnă așadar asumarea de către Ion Ianoși, fără frustrări sau resentimente, a condiției etnice de minoritar evreu - cea de maghiar e depășită prin integrare în cultura română - și de om de stânga, consecvent convingerilor sale, indiferent de conjuncturile istorice². Ea nu propune un model așa-zis internaționalist de a fi, ci, eventual, pledează pentru integrarea reală în structuri mai cuprinzătoare precum Uniunea Europeană, dar cu deschidere și spre alte spații culturale cum ar fi Rusia. "«<<Internaționala mea>> se simte întru totul solidară anume cu edificarea Europei unite", spune undeva. Opțiunea pentru ➔

Prin alternanța panoramărilor și focalizărilor asupra câte unui aspect personal sau/ și politic *Cronica unei vieți* reușește să ofere o frescă veridică a unei perioade marcate de schimbări profunde în istoria țării. Istoricii, și nu numai ei, vor găsi cu siguranță multe informații, precizări, detalii despre oameni și fapte.

Semnal

ANDREI VELEA - "Lumea e o pisică jigărită"

Semnalăm apariția celui de-al treilea volum de versuri semnat de poetul gălățean Andrei Velea, intitulat "Lumea e o pisică jigărită", în condiții grafice și tipografice de excepție, la editura Brumar, Timișoara, 2012. Autorul a mai semnat două volume de poezie: „Hotel în Atlantida”, editura Fundației culturale Antares, Galați, 2011 și „Gimnastul fără plămâni”, editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2010. Cele trei cărți și calitatea scriiturii lor au convins critica și juriul U.S.R care i-a conferit calitatea de membru al breslei.

Mihail Gălățanu: „Andrei Velea practică un minimalism bine temperat. Textele sale sunt sagace și surprind, din când în când, tonalitatea deprimantă a provinciei, cu anodinitatea ei. Au umor, întotdeauna, chiar dacă e bine camuflat sub un declarativism fals patetic. Este, la această oră, una dintre vocile lirice pregnante ale Galaților. [...] Universul lui Andrei Velea este populat de târfe, combinaști, pești, poezi – ca și universul real. Texte în care tatăl apare, și el, ca personaj liric, vădesc sensibilitatea, afecțiunea și, nu în ultimul rând, rezerve speciale de tandrețe. Poetul nu este, el însuși, un prieten prin text. Pe viață. [...] Interesant este că poetul nu e tributar, ca formație, deși biologic este douămiist, niciunea dintre generațiile optzeci sau nouăzeci, deși le-a asimilat, vădit, ca experiență preliminară de lectură.”

Reproducem un poem din cartea semnalată: Confesiunea unui stalker: * „există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce/ sunt un stalker blestemat, ateu, fără prestanță socială, rude, familie, respect de sine

sau alte credințe/în afară de una singură: / aceea că există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce!//sufletul meu, ieftin ca o monedă de schimb,/sufletul meu ca o pâine/ în care s-au turnat prea multe chimicale,/sufletul meu ca o pâine/ pe care-o mănânci doar de foame,/sufletul meu damnat,/ca de violator care n-a atins o femeie,ca de criminal care nu știe cum arată un cuțit,/ sufletul meu ieftin,/pe care ți-l închiriez cu o bucurie alienată/atunci când mă plătești să te conduc// ce ușor îmi este/ când fericirea e atât de simplă./ precum cea a unui șofer/ fără pedale și volan/ pe o autostradă cu legi de circulație mereu rescrise/ ce dificil îți este ție/ să ajungi în fața unei uși/ dincolo de care toate adevărurile despre tine/ stau înșiruite ca soldații,/gata să moară,/ spânzurate,/ tragă,/ucidă, // iar tu să te decizi dacă să intri/ fără a invoca puterea magică a zarurilor/ nimeni nu a deschis acea ușă/ dar asta nu mă face inutil// există un loc în tine/ unde doar eu te pot conduce,/ un loc în care nimeni n-a intrat vreodată,/ un loc pentru care mi-am vândut ieftin sufletul/ mi-ai plătit doar pentru a afla ce înseamnă speranța/ și cât dintr-o țigară valorează certitudinea/ iar dacă vei crede că e puțin,/ atunci află că pentru mine asta e totul! / eu nu am Dumnezeu, familie sau rude,/ nu am prestanță socială/ eu cred doar în drumul/ către un loc din tine/ în care nu vei intra vreodată.” (A. SIBICEANU)

Florian Silișteanu

Din cana cu păsări pentru țara mea

sunt precum e o găleată scoasă din fântână goală
frigul sapă șanțului adâncimea soarelui
s-a dus depărtărilor un alai al cuiului sinele pe dinlăuntru dă cu smoolă

prieteni dragi tovarăși luați vă rog aminte
despre mine mâine să îmi spuneți președinte
ori de scara blocului șchiopătând norocului
ori de dincolo din distanța frigului

iată primăvara toată are loc într-o găleată
ies dintrânsa ghiociei luați și dumneavoastră
vine-o umbră decupată parcă din altă găleată
când la trap când în galop trece prin fereastră
care nu se sparge care nu-i din sticlă care nimănui nu strigă
vai de tine țară ...din această călimară

limba și cultura română a fost în schimb una decisivă pentru destinul său de cărturar și nu numai, dovadă opera scrisă și cea de dascăl, precum și refuzul de a emigra, având atâtea ocazii, în Occident sau în Israel. Îi scria astfel într-o dedicație lui Alexandru Paleologu: "E bine (și frumos) să ne asumăm menirea în locul care s-a întâmplat să fie al nostru". Tocmai asumarea fără complexe de superioritate sau de inferioritate a "rădăcinilor dobândite" îl face deschis spre dialogul cu cei de alte opinii și orientări. "Am fost și am rămas, declară el, un om de stânga, aplecat în scris și asupra unor oameni de dreapta". Dialoghează, spre exemplu, intens cu Constantin Noica și Nicolae Steinhardt. Cu primul corespundează fără a se întâlni față către față, iar după mulți ani îi va consacra o carte. Cu monahul de la Rohia are un schimb, pătimaș pe alocuri, de opinii adesea contradictorii, în discuții directe sau tot prin scrisori. "Talentul de a dialoga" pe care i-l remarca Andrei Pleșu îl face capabil de prietenie cu mulți oameni de cultură. Sunt admirabile paginile dedicate unor prieteni precum: Radu Cosașu, Zigu Ornea, Valeriu Cristea, Marta Petreu, Ion Vartic, Marian Papahagi, Andrei Pleșu... Pe lângă talentul de portretist se remarcă mai ales capacitatea lui Ion Ianoși de a empatiza cu suferința celor apropiați.

Opțiunea centrală, cu valoare ontologică, deoarece nu se poate cu nici un chip negocia, a lui Ion Ianoși este una declarat iluministă; un Iluminism cu prelungiri în marxism, având corelate un gust clasic atras totuși de căutările romanticilor și de asemenea un raționalism ce ia în calcul și iraționalul. Autorii cărora le va dedica monografiile sau studii, Tolstoi, Dostoievski, Nietzsche ș.a. sunt chiar de acest tip:

"<<clasici>> (postilumiști), dar totodată cu marcate deschideri <<romantice>>, raționaliști cu ispite iraționale". De altfel, deschiderile datorate atât opțiunilor teoretice cât și educației burgheze central-europene sunt cele care-l salvează de servituțele ideologiei numite "marxist-leniniste", dar care așa cum a încercat să demonstreze prin cărți și antologii, este o deformare a gândirii lui Marx. "M-a salvat meseria, afirmă spre finalul cărții. Soluția mea a fost să mă retrag în cercul profesiei, cursurile de estetică și eseurile despre personalitățile de vază sau istoria ideilor". Iluminismul cultural implică și atașamentul, la rândul-i asumat față de celebra deviză a Revoluției franceze: *Libertate, Egalitate, Fraternitate*. Viziunea egalitară i-a determinat opțiunea politică de stânga; spre fraternitate va năzui mereu, dar o va și trăi în bucurie cu oamenii de cultură de diverse formații și orientări; libertatea și-a cucerit-o, atât cât a fost posibil în opresivul regim comunist, căci a reușit să nu facă lucruri contrare voinței și conștiinței sale. Compromisuri au existat, recunoaște că dictate de frică, însă principalul scop moral a fost în anii totalitarismului "să nu transformăm frica în lașitate (s.a.)" Echilibrul celor trei valori iluministe, nu simple vorbe în cazul său, îi determină reticența și poziția adeseori critică față de societatea actuală, pretins liberă, dar care a uitat complet idealul egalității șanselor și exacerband individualismul lacom a condus și la dispariția fraternității. "Toată viața, spune o altă confesiune, am visat să am prieteni continuatori ai meseriei, apropiați în convingeri. Am eșuat pe toată linia: prietenii s-au rărit, și nu doar în urma dispariției lor fizice naturale, meseria mea a intrat într-un con de umbră, tot mai deasă, colegii mei tineri s-au

orientat către alte domenii, de curând privilegiate, convingeri apropiate împărțeau numai excepțiile de la regulă". Amărăciunea tonului mărturisește o singurătate accentuată tragic de boala și moartea fiicei sale⁴. Dar poate că e și un revelator al limitelor prea-omenești ale unei concepții iluministe, pur umaniste. Asumată până la capăt, ea a conferit destinului lui Ion Ianoși, în ciuda tragicului din final, un caracter împlinit. Și totuși parcă mai e ceva, rămas încă nespuse, poate cheia unui mister mai adânc, de dincolo de om⁵.

Note:

1 Cărțile cu tematică autobiografică anterioare sunt: *Secolul nostru cel de toate zilele* (1980), *Opțiuni* (1989), *Ideii inoportune* (1995), precum și alte texte publicate în câteva volume omagiale ce i-au fost dedicate.

2 Consecvența cu sine, ca și disponibilitatea pentru dialog și toleranță explică întrucâtva de ce adesea primește "simpatii din partea unor colegi cu idei diferite de ale mele sau chiar opuse și resentimente - anume de la persoane ce păreau situate aproape de convingerile pe care le împărțeam". Aduag că nu ezită să pună un bemol laudelor ce-i sunt adresate, iar argumentele criticilor le redă întotdeauna cu fidelitate.

3 Stilul ce poate părea uneori rece, distant, ascunde în subtext multă căldură umană. În plus, confesiunile ce contrapunctează relatarea evenimentelor, fără multe judecăți de valoare și comentarii, fac ca lectura să nu fie obositoare în ciuda numărului mare de pagini.

4 Cartea se încheie totuși cu ideea continuității vieții și familiei prin cei trei nepoți.

5 Cercetător asiduu al *Bibliei*, atât al *Vechiului*, cât și al *Noului Testament*, față de care mărturisește un mare respect, Ion Ianoși anunță undeva în carte că ar vrea să poată relua eseul *Alegerea lui Iona*, îmbogățindu-l cu alte perspective. Este ceea ce ne dorim și îi dorim să realizeze.

Opțiunea centrală, cu valoare ontologică, deoarece nu se poate cu nici un chip negocia, a lui Ion Ianoși este una declarat iluministă; un Iluminism cu prelungiri în marxism, având corelate un gust clasic atras totuși de căutările romanticilor și de asemenea un raționalism ce ia în calcul și iraționalul.

Număr ilustrat cu imagini din Munții Liban.

Revista are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe

colaboratorii noștri că *Arges* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

Revista ARGES poate fi procurată și prin comandă directă la sediul, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.
IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat postal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com.
Revista de cultură *Arges* poate fi procurată în București de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGES

- Revistă lunară de cultură
- Apare sub egida Consiliului Local, a Primăriei Pitești și a Uniunii Scriitorilor din România
- Editată de Centrul Cultural Pitești
- Membră ARIEL

Senior editor: **IPS CALINIC**
Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ
Secretar de redacție:
SIMONA FUSARU (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Fiecare autor care semnează în revista ARGES răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.
Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

actualitate